

I. Considerații generale asupra dreptului notarial

1. Noțiunea și importanța dreptului notarial

Dreptul notarial este constituit din ansamblul normelor juridice care reglementează modul de organizare a activității notariale, statutul notarului public și procedura de întocmire a actelor notariale. Enunțarea acestei definiții sintetice relevă existența unor norme juridice cu caracter diferit: unele sunt norme ce privesc doar organizarea activității notariale și structura organelor care o exercită sau o coordonează; altele se referă la procedura de întocmire a diferitelor acte notariale.

Activitatea notarială asigură persoanelor fizice și juridice, astfel cum precizează chiar art. 1 din Legea nr. 36/1995, „constatarea raporturilor juridice civile sau comerciale nelitigioase, precum și exercițiul drepturilor și ocrotirea intereselor, în conformitate cu legea”. Din aceste dispoziții legale se poate desprinde și importanța deosebită a activității notariale și, implicit, a dreptului notarial.

Într-adevăr, societățile moderne și cu o solidă economie de piață se caracterizează printr-o multiplicare accentuată a raporturilor juridice la care participă persoanele fizice și tot mai multe persoane juridice. Participarea la viața juridică implică, cu necesitate, respectarea unei anumite ordini de drept și a valorilor ocrotite de aceasta. Datorită acestui fapt actele juridice nu se pot întocmi fără respectarea unor condiții legale, fie ele de formă, fie de fond.

Unul din marile principii ale dreptului civil este fără îndoială acela al consensualismului. Aceasta înseamnă că, în general, simplul acord de voință al părților este generator de drepturi și obligații corelative. Prin urmare, părțile nu sunt ținute să recurgă la constatarea raporturilor lor civile sau comerciale printr-un act întocmit în fața unui notar public. Cu toate acestea, siguranța circuitului civil recomandă constatarea unor atare raporturi printr-un act scris, respectiv chiar printr-un înscris întocmit și autentificat de un specialist al dreptului, adică de un notar public. Întocmirea unui înscris autentic, care să constate raportul juridic civil sau comercial realizat de părți, este dorit și solicitat adeseori de părți, ceea ce reprezintă o garanție solidă a conservării drepturilor lor. Alteori, forma autentică a actului reprezintă chiar o condiție de valabilitate a contractului sau operației juridice întocmite de părți.

Formalismul reprezintă o caracteristică a actelor notariale. Dar formele nu sunt un scop în sine ci o necesitate determinată tocmai de necesitatea garantării circuitului juridic civil și comercial. În epoca modernă, se poate constata chiar și o anumită *renaștere a formalismului juridic*¹.

Dreptul notarial se constituie, în ultimul timp, într-unui din domeniile juridice cele mai dinamice. Activitatea notarială este implicată azi nu numai în domeniile tradiționale, ca: dreptul contractelor, succesiuni, drepturi reale, ci și în dreptul afacerilor și în dreptul comercial. O expresie a acestei realități o constituie și numărul mare de notari publici care-și desfășoară azi activitatea în țara noastră, precum și în alte țări democratice. Astfel, de pildă, în prezent în România există un număr de cea. 1.000 de notari publici, iar în Franța, la începutul anului trecut, existau peste 7.700 de notari, iar profesiunea de notar este considerată ca fiind prima dintre profesiile juridice², cu o cifră de afaceri de 45%. Numărul notarilor publici este relativ mare și în alte state, cum este cazul Canadei, unde în urmă cu câțiva ani doar în provincia Quebec se înregistrau cca. 2.700 de notari³.

2. Obiectul dreptului notarial

Din definiția deja enunțată și din ansamblul reglementărilor în vigoare se poate desprinde cu ușurință și obiectul dreptului notarial. Acesta este format din

normele juridice privitoare la organizarea activității notariale, statutul notarului public și la procedura de întocmire a actelor notariale. Obiectul dreptului notarial este constituit și din normele privitoare la procedura succesorală notarială.

Obiectul dreptului notarial coincide și cu obiectul disciplinei aferente acestui domeniu. Aceasta nu înseamnă că obiectul de interes al dreptului notarial este cantonat la instituțiile deja enunțate și care au esențialmente un caracter organizatoric și procedural.

Domeniul de interes al dreptului notarial este însă mult mai larg și cuprinde varii domenii juridice. Avem în vedere, în primul rând, instituții importante ale dreptului civil, cum sunt cele privitoare la: contracte, una din materiile predilecte ale dreptului notarial, succesiuni, drepturi reale și publicitate imobiliară. Dreptul familiei, îndeosebi prin instituțiile privitoare la capacitatea persoanelor fizice și juridice și la reprezentarea lor, este și el implicat în activitatea notarială. Dreptul comercial este și el tot mai mult implicat în activitatea notarului public. Din această sferă de interes, pentru dreptul notarial, nu trebuie ignorate nici normele dreptului internațional privat și ale dreptului comerțului internațional, căci circuitul valorilor materiale se înscrie, în epoca în care trăim, în cadrul unor tendințe de accelerare a procesului de integrare economică regională și chiar de globalizare accentuată.

Iată de ce disciplina pe care o studiem - Dreptul notarial - ar trebui să formeze obiect de studiu la toate facultățile de profil juridic din România. Pentru a fi riguroși trebuie să recunoaștem că Uniunea Națională a Notarilor Publici -prin Consiliul său - a făcut deja demersuri pentru cuprinderea în planurile de învățământ a acestei discipline juridice, astfel cum ea se studiază și în alte țări democratice. Soluția nu a fost însă promovată, până în prezent, la toate facultățile de profil juridic din România.

Lipsa de interes pentru studiul dreptului notarial se justifică, cel puțin în parte, prin faptul că normele care-l alcătuiesc nu se constituie într-o ramură de drept tradițională. Dar, pentru noi, întrebarea cardinală este tocmai aceea de a cunoaște dacă dreptul notarial este sau nu o ramură de drept. În doctrina românească această problemă nu a fost supusă unei analize riguroase și nici nu există puncte de vedere divergente în materie.

În dreptul francez autonomia dreptului notarial ca ramură de drept este controversată, în pofida faptului că civilști de mare prestigiu consideră că ne aflăm în prezența unei „ramuri speciale de drept” (A. Colin, H. Capitant, *Cours de droit civil français*, 1924)¹. În ceea ce ne privește, socotim și noi, alături de alți autori, că problema este doar de un interes practic limitat², sau mai de grabă de un interes strict doctrinar.

Totuși, este de observat, astfel cum am arătat deja, că normele dreptului notarial au un caracter organizatoric și procedural și sunt supuse unor reglementări speciale. Este adevărat însă că raporturile dintre persoanele care se înfățișează în fața notarului public se întemeiază pe egalitatea părților, caracteristică care este prezentă în cazul raporturilor de drept civil și a altor ramuri ale dreptului privat. De aceea, aceste raporturi chiar dacă sunt consfințite printr-un act notarial sunt și rămân raporturi de drept civil. Raportul de drept substanțial dintre părțile actului notarial nu se convertește, prin operațiunea autentificării, într-un raport special, de drept notarial.

*Obiectul dreptului notarial include regulile care se aplică notarului în exercițiul funcțiilor sale și în raporturilor lui cu părțile (clienții notarului)*³. Aceste raporturi au un caracter particular și generează drepturi și obligații inerente unei profesii liberale, dar și exercițiului unui act de autoritate publică. În această perspectivă, apreciem că dreptul notarial trebuie considerat ca o disciplină juridică importantă, dar și ca o ramură de drept autonomă.

3. Izvoarele dreptului notarial

Izvoarele dreptului notarial sunt diverse și sunt cuprinse în acte normative de natură diferită. În mod incontestabil, însă, principalul izvor al dreptului notarial este Legea⁴ notarilor publici și a activității notariale nr. 36 din 12 mai 1995. Ea a fost adoptată ținând seama atât de experiența dobândită de notarii din țara noastră, în perioada anterioară, cât și de evoluțiile legislative din țările democratice europene.

Legea nr. 36/1995 se completează în mod corespunzător cu prevederile Codului civil și ale Codului de procedură civilă. Drept urmare, dispozițiile codurilor menționate constituie și ele izvor de drept notarial, în materiile care interesează activitatea notarială.

Cu același titlu de izvor de drept trebuie menționată și Legea nr. 178 din 4 noiembrie 1997 pentru autorizarea și plata interpreților și traducătorilor folosiți de organele de urmărire penală, de instanțele judecătorești, de birourile notarilor publici, de avocați și de Ministerul Justiției¹.

Ordonanțele Guvernului pot constitui și ele izvor al dreptului notarial. Până în prezent atare acte normative au fost elaborate în scopul determinării taxelor de timbru pentru activitatea notarială. Avem în vedere îndeosebi O.G. nr.12 din 29 ianuarie 1998 privind taxele de timbru pentru activitatea notarială², prin care a fost abrogată O.G. nr.37/1995. De asemenea, au caracter de izvor de drept notarial și unele din dispozițiile cuprinse în O.G. nr.32 din 18 august 1995, privind timbrul judiciar³. În fine, tot cu titlu de izvor de drept notarial trebuie amintită și Ordonanța nr. 30 din 29 ianuarie 1999, pentru modificarea și completarea Legii nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru și a Ordonanței Guvernului nr. 12/1998 privind taxele de timbru pentru activitatea notarială.

Un izvor de drept cu o valoare incontestabilă este reprezentat de Regulamentul, adoptat în temeiul art. 107 din Legea nr. 36/1995, de punere în aplicare a Legii notarilor publici și a activității notariale, nr. 36/1995. Regulamentul a fost adoptat prin Ordinul nr. 710/C din 5 iulie 1995⁴.

4. Scurte secvențe istorice asupra instituției notariatului

Subiectul principal al dreptului notarial este notarul public, iar istoria instituției este legată de apariția pe scena istoriei a activității de întocmire a înscrisurilor constatatoare a diferitelor operații juridice și a persoanelor care le întocmeau. Apare întru totul firesc ca majoritatea autorilor să plaseze germeii instituției notariatului chiar în Antichitate⁵.

Istoria notariatului și apariția notarului este legată de descoperirea și folosirea scrisului de populațiile sumeriene. Primele testamente, contracte de vânzare-cumpărare sau de închiriere au fost scrise în Mesopotamia cu mii de ani în urmă. Consemnarea în scris a operațiilor juridice a contribuit astfel, cum remarcabil nota un autor mexican, la garantarea ordinii și a păcii în cadrul tranzacțiilor private „de o manieră atât de eficientă, încât cinci mii de ani după aceasta, în epoca computerelor și a sateliților, continuăm să o utilizăm”¹.

Adeseori, originea notariatului este căutată în instituția romană a „tabelionilor”, deși nu se poate afirma că la sfârșitul epocii republicane au fost create toate condițiile social-economice pentru transformarea scribului² într-un adevărat funcționar public. În dreptul roman, mult timp înscrisul a constituit numai un simplu mijloc probator al unor acte ce se îndeplineau după un anumit ceremonial.

Propagarea treptată a documentelor scrise a determinat apariția unei profesii liberale, anume aceea a tabelionului, persoanele ce o exercitau fiind specializate în redactarea documentelor juridice. Tabelionii au devenit treptat experți în cunoașterea legilor și a formulelor juridice, funcțiile lor depășind pe aceea de simplă redactare a unor documente juridice; ei au devenit adevărați asesori juridici ai părților nu numai în materia convențiilor private, ci și în privința redactării unor petiții, atestări sau certificări solicitate de tribunale³.

O dată cu dezvoltarea orașelor medievale și înflorirea comerțului, convențiile private au început să fie tot mai mult redactate de persoane ce posedau o calificare corespunzătoare, obținută în diferite școli ale timpului. Dezvoltarea comerțului în secolele XI-XIII a contribuit la transformarea scribului - *scriptor* sau *notarius* - în notar public. Gândirea juridică a epocii a fost marcată în mod esențial de două școli importante - a glosatorilor și a canoniștilor -, iar aceasta a contribuit la transformarea tabelionilor în veritabili funcționari publici, în sensul modern al cuvântului.

Contribuția unei celebre universități italiene a fost remarcabilă în evoluția dreptului notarial. Este vorba de Universitatea din Bologna, una dintre cele mai vechi instituții de învățământ superior europene, și unde trei juriști s-au ilustrat prin lucrările elaborate în domeniul dreptului notarial. Astfel, primul autor, care a elaborat un tratat în domeniul notarial, între anii 1222-1234, a fost profesorul Rainiero de Perugia. Tratatul său era intitulat „*Ars notariae*” și cuprindea trei părți: contractele, dispoziții de ultimă voință și înscrisuri procesuale. O altă lucrare remarcabilă, intitulată tot „*Ars notariae*”, a aparținut lui Salatiel, profesor la aceeași universitate italiană. Tratatul este format și el din trei părți: contracte și pacte; dispoziții testamentare și regimul succesoral; formulare procesuale. Principiile lui „*Ars notariae*” au fost răspândite apoi în Italia și în întreaga Europă⁴, prin lucrările profesorului Rolandino, de la aceeași celebră universitate.

În țara noastră, originea notariatului este plasată, de unii autori, în secolul al XII-lea (în Transilvania) și al XIV-lea (în Țara Românească și Moldova)¹. Timp îndelungat, activitatea notarială era îndeplinită de instanțele judecătorești, care aveau atribuții în materie necontencioasă. Astfel, prin Legea pentru autentificarea actelor din 1 septembrie 1886 autoritățile competente a legaliza actele sub semnătură privată și a le autentifica erau:

- a) Tribunalele de județ în mod general și fără restricțiune;
- b) Judecătoriile de ocol;
- c) Judecătoriile comunale; și
- d) Polițaii și comisarii de poliție, numai în mod excepțional și după distincțiunile prescise la vale”.

De menționat faptul că potrivit acestui act normativ competența de drept comun în materie aparținea tribunalelor de județ. În acest sens, art. 1 din Legea din 1 septembrie 1886 preciza că „Tribunalele de județ sunt competente a legaliza sau investi cu forma autentică orice acte de orice valoare, și între orice persoane domiciliat sau nu în cuprinsul circumscripțiunii lor”. Toate celelalte instanțe și autorități publice aveau o competență de excepție în materie de legalizare și autentificare de acte.

Acest sistem nu se aplica în Ardeal, unde activitatea notarială se realiza prin intermediul notarilor publici.

Prin Decretul nr. 79 din 31 martie 1950 a fost organizată în țara noastră instituția notariatului de stat. La început atribuțiile notariatelor au fost restrânse la autentificarea înscrisurilor, legalizărilor de acte și la trimiterile în posesie a moștenitorilor². Ulterior, în special prin Decretul nr. 377/1960, atribuțiile notariatelor de

stat au fost lărgite în mod considerabil. Procedura succesorală a fost reglementată prin Decretul nr. 40/1953 și era de competența notariatelor de stat. În același mod s-a procedat și în privința publicității imobiliare, anume în sensul că aceasta a fost trecută în competența notariatului de stat.

După modelul sovietic, notariatele de stat au fost organizate și în România ca organe administrative cu atribuții specifice procedurii necontencioase. Activitatea notarială era coordonată de Ministerul Justiției, iar notarii de stat au fost considerați ca funcționari publici.

Descentralizarea economică și tranziția spre o economie de piață a impus o nouă organizare notarială. Ea s-a realizat prin Legea nr. 36/1995 și prin Regulamentul de punere în aplicare a Legii notarilor publici și a activității notariale.

5. Principiile activității notariale

Principiile de bază ale activității notariale pot fi desprinse din chiar prevederile primului capitol al Legii nr. 36/1995. Unele din aceste principii derivă din prevederile constituționale, reprezentând o aplicare particulară a acestora. Alte principii sunt, desigur, specifice activității notariale. Vom examina, pe scurt, principiile de bază ale activității notariale.

5.1. Principiul legalității

Legalitatea constituie un principiu de valoare constituțională a cărei importanță și semnificație într-un stat de drept nici nu trebuie să mai fie demonstrată. Aplicarea acestui principiu¹ implică, în primul rând, constituirea birourilor notariale în conformitate strictă cu legea, precum și respectarea tuturor normelor de competență statornicite de reglementările în vigoare. Respectarea formelor procedurale este, de asemenea, deosebit de importantă în activitatea notarială, căci numai actul ce întrunește toate cerințele legale se bucură de „autoritate publică”.

O aplicație particulară a principiului legalității este făcută în art. 6 din Legea nr. 36/1995. Dispozițiile înscrise în acest text sunt deosebit de sugestive pentru întreaga activitate notarială și nu doar sub aspectul analizat. Ele reprezintă și veritabile norme de deontologie notarială. De aceea le și reproducem în cele ce urmează: „Notarii publici și celelalte instituții prevăzute la art. 5, care desfășoară activitate notarială, au obligația să verifice ca actele pe care le instrumentează să nu cuprindă clauze contrare legii și bunelor moravuri, să ceară și să dea lămuriri părților asupra conținutului acestor acte spre a se convinge că le-au înțeles sensul și le-au acceptat efectele, în scopul prevenirii litigiilor.

În cazul în care actul solicitat este contrar legii și bunelor moravuri, notarul public va refuza întocmirea lui.

Dacă înscrisul prezentat are un conținut îndoielnic, iar notarul public nu poate refuza instrumentarea actului, va atrage atenția părților asupra consecințelor juridice la care se expun și va face mențiune expresă în act.

Dacă partea se opune la inserarea mențiunii, notarul public va refuza întocmirea actului”.

Așadar, textul citat consacră îndatorirea notarului de a verifica legalitatea actelor pe care le instrumentează. În opinia noastră, art. 6 din Legea nr. 36/1995 conferă notarului public și un rol activ. Această regulă poate fi desprinsă din îndatoririle pe care textul menționat le impune notarului public.

Respectarea legalității și rolul activ al notarului public sunt de natură să înfăptuiască funcția preventivă a activității notariale. Această funcție este enunțată, în

mod expres, în art. 6 alin. (1) din Legea nr. 36/1995.

5.2. Principiul egalității de tratament în fața organelor notariale

Potrivit art. 7 din Legea nr. 36/1995 „activitatea notarială se desfășoară în mod egal pentru toate persoanele, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială”.

Consacrarea acestui principiu în Legea nr. 36/1995 este o consecință firească a dispoziției constituționale înscrise în art. 16 alin. (1) din Constituție, privitoare la egalitatea cetățenilor „în fața legii și a autorităților publice”.

Valoarea principiului egalității de tratament este incontestabilă. Așa fiind, un notar public nu ar putea refuza întocmirea actului notarial prezentat de părți pe vreunul din motivele enunțate în art. 6 din Legea nr. 36/1995 (rasă, naționalitate, origine etnică etc).

5.3. Activitatea notarială constituie monopol al notarilor publici

În majoritatea statelor occidentale activitatea notarială se realizează de către birourile notarilor publici¹. Notarii îndeplinesc imensa majoritate a actelor cu caracter notarial.

Situația este similară și în sistemul legislației noastre. Principiul potrivit căruia activitatea notarială constituie monopol al notarilor publici comportă unele excepții importante.

Potrivit art. 5 din Legea nr. 36/1995: „Actele notariale pot fi efectuate și de misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României, precum și de alte instituții, în condițiile și limitele prevăzute de lege”. La rândul său, art. 12 din același act normativ determină competența notarială a secretarilor consiliilor locale ale comunelor și orașelor unde nu funcționează birouri ale notarilor publici.

În considerarea acestor prevederi legale s-ar putea susține că notarii publici nu beneficiază de un veritabil monopol asupra activității notariale. Susținerea nu ar fi totuși, după părerea noastră, pertinentă. Într-adevăr, art. 10 din Legea nr. 36/1995 recunoaște notarilor publici o competență generală. Pe de altă parte, activitatea notarială a organelor administrative și a misiunilor diplomatice ori a oficiilor consulare este limitată, astfel cum rezulta chiar din prevederile art. 12-13 din Legea nr. 36/1995. De asemenea, anumite proceduri notariale pot fi realizate numai în cadrul birourilor notarilor publici (procedura succesorală notarială etc).

5.4. Principiul păstrării secretului profesional

Activitatea notarului, ca și a avocatului, implică cunoașterea unor fapte sau împrejurări pe care părțile nu doresc, din diferite motive, să le facă publice. De aceea notarul este îndatorat să respecte confidențialitatea lucrărilor întocmite și să nu divulgeze datele sau informațiile ce i-au fost încredințate.

Legea nr. 36/1995 consacră în mod expres obligația notarilor publici de a păstra secretul profesional. În acest sens, art. 36 din legea menționată anterior cantonează această obligație la „actele și faptele” despre care notarii au luat cunoștință „în cadrul activității lor”. Obligația notarilor de a păstra secretul profesional subzistă și după încetarea funcției, cu excepția cazurilor în care legea sau partea interesată îl eliberează pe notar de această îndatorire.

Potrivit art. 36 din Legea nr. 36/1995 aceeași obligație de a păstra secretul profesional revine și „personalului birourilor notariale”. Regulamentul de punere în aplicare a Legii notarilor publici și a activității notariale consacră această obligație în art. 29. Potrivit acestui text, obligația de a păstra secretul profesional le impune notarilor „interdicția de a da informații, precum și de a permite accesul la actele notariale altor persoane în afara părților, succesorilor și reprezentanților acestora, precum și aceluia care justifică un drept sau un interes legitim”.

Dispozițiile legale cuprinse în art. 29 alin. (1) din Regulament au un caracter extrem de restrictiv, dar întru totul justificat. În opinia noastră un terț nu ar putea justifica, în principiu, un drept sau un interes legitim pentru cunoașterea conținutului actelor întocmite de către părți.

Obligația de păstrare a secretului profesional funcționează și în cazul în care notarul este chemat în fața unui organ judiciar pentru a depune mărturie. În acest sens, art. 29 alin. (3) din Regulament precizează că notarul chemat ca martor în fața unei instanțe sau a unui organ de urmărire penală poate fi scutit de păstrarea secretului profesional doar de cei interesați în apărarea secretului.

Arhiva notarului public poate fi cercetată numai de un magistrat și pe baza delegației emise în acest scop de autoritatea judiciară competentă. Dacă înscrisurile notariale sunt cercetate pentru fals, ele pot fi ridicate și rămân în dosarul cauzei dacă sunt declarate ca false, cu obligația comunicării hotărârii sau a ordonanței procurorului; în caz contrar înscrisurile trebuie restituite [art. 29 alin. (4) din Regulament].

5.5. Principiul realizării unui serviciu de interes public

Activitatea notarilor publici se materializează în acte și consultații notariale. Scopul acestei activități este, așa cum rezultă și din art. I din Legea nr. 36/1995, „constatarea raporturilor juridice civile sau comerciale nelitigioase” ale persoanelor fizice și juridice. Prin intermediul notarilor publici persoanele interesate (fizice sau juridice) își pot satisface unele necesități determinate de inevitabilitatea participării lor la viața juridică. De aceea, activitatea notarială este organizată pentru satisfacerea unor interese private.

Ordinea de drept nu poate fi indiferentă față de modul de efectuare a operațiilor juridice notariale. Legea conferă actului notarial forța probantă și caracterul unui act „de autoritate publică” (art. 4 din Legea nr. 36/1994).

În aceste condiții, este firesc ca activitatea notarială să fie considerată că întrunește caracteristicile unui serviciu de interes public. Acest principiu este consacrat, în mod expres, în art. 3 din Legea nr. 36/1995, text care dispune explicit că: „Notarul public este investit să îndeplinească un serviciu de interes public și are statutul unei funcții autonome”.

5.6. Principiul desfășurării activității notariale numai la cererea persoanelor interesate

Acest principiu este situat în Capitolul V al Legii nr. 36/1995, intitulat: „Procedura actelor notariale”. Potrivit art. 43 alin. (1) din actul normativ amintit: „Toate actele notariale se îndeplinesc la cerere”. Așa fiind, s-ar putea susține că ne aflăm în fața unui principiu strict procedural.

Totuși, apreciem că principiul enunțat are incidență asupra întregii activități notariale. Așadar, sesizarea reprezintă o premisă a activității notariale, chiar și în cazul îndeplinirii altor operații decât înscrisurile notariale, inclusiv cu prilejul acordării de consultații juridice. Ne aflăm în prezența unei situații similare cu cea a disponibilității care guvernează activitatea judiciară în materie civilă. Prin urmare, *mutatis mutandis*, am putea vorbi de *principiul disponibilității notariale*.

II. Organizarea activității notariale

1. Structurile organizatorice notariale

Elementul structural aflat la baza activității notariale este biroul notarului

public, în acest sens, art. 14 din Legea nr. 36/1995 dispune că: „Activitatea notarilor publici se desfășoară în cadrul unui birou, în care pot funcționa unul sau mai mulți notari publici asociați, cu personalul auxiliar corespunzător”.

Legea statornicește regula că, prin asociere, notarul public nu-și pierde dreptul la birou notarial individual.

Raporturile dintre notarii asociați se stabilesc în temeiul unui contract de societate civilă. Această soluție este prevăzută în mod expres în art. 1 din Regulament. Legea nr. 36/1995 nu conține nici o prevedere în acest sens. Complînirea dispozițiilor Legii nr. 36/1995 prin norma înscrisă în art. 1 din Regulament ne apare întru totul rațională.

Titularul unui birou notarial poate angaja notari stagieri, traducători, personal de specialitate, personal administrativ și de serviciu necesar activității notariale.

În circumscripția unei judecătării pot funcționa unul sau mai multe birouri de notari publici. Numărul notarilor publici și al birourilor în care aceștia își desfășoară activitatea se stabilește de ministrul justiției, la propunerea Consiliului Uniunii Naționale a Notarilor Publici [art. 15 alin. (1) din Legea nr. 36/1995].

Potrivit art. 15 alin. (2) din Legea nr. 36/1995, numărul notarilor publici se actualizează anual de către ministrul justiției, pe baza propunerilor formulate de camerele notarilor publici. O dispoziție diferită este înscrisă în art. 2 alin. (2) din Regulament. Acest text precizează că „actualizarea numărului notarilor publici și al birourilor notariale” se face „la propunerea Consiliului Uniunii Naționale a Notarilor Publici”. Așa cum s-a observat¹, în mod judicios, dispozițiile Regulamentului adaugă la lege atât prin statuarea privitoare la reactualizarea numărului birourilor notariale, cât și prin indicarea altui organ îndreptățit a formula propunerii (Consiliul Uniunii Naționale a Notarilor Publici, în loc de camerele notarilor publici).

Biroul notarial se înregistrează la curtea de apel în circumscripția căreia își are sediul. Această operație trebuie realizată în termen de 60 de zile de la numirea notarului public. În cazuri temeinice, ministrul justiției poate să prelungească termenul de 60 de zile. Sancțiunea neînregistrării biroului notarial în termenul legal este „revocarea numirii notarului public” [art. 18 alin. (3) din Legea nr. 36/1995].

Înregistrarea biroului notarial se face, la cererea notarului public, într-un registru special, ținut de primul-grefier al curții de apel. În caz de absență a primului-grefier, președintele curții de apel va desemna un alt grefier care să efectueze înregistrarea. La cererea de înregistrare se atașează, în mod corespunzător, dovezi privitoare la: existența sediului biroului notarial, confirmarea colegiului director al camerei notarilor publici, în cazul în care activitatea se desfășoară pe baza unui contract de societate civilă și la existența spațiului necesar pentru conservarea arhivei în condiții adecvate [art. 8 alin. (3) din Regulament].

La înregistrarea biroului notarial, notarul public va prezenta specimenul de semnătură și modelul sigiliului.

Documentația prezentată de notar, cu prilejul înregistrării, se păstrează în dosare distincte pentru fiecare birou notarial. În termen de 3 zile de la înregistrare primul-grefier al curții de apel eliberează certificatul care atestă realizarea acestei operații.

În registrul special al biroului notarial se consemnează și următoarele operațiuni: modificările privitoare la modul de desfășurare a activității în cadrul biroului notarial; schimbarea sediului biroului notarial; radierea biroului notarial; înregistrarea și radierea sediilor secundare.

Notarii publici care funcționează în circumscripția teritorială a unei curți de apel se constituie în camera notarilor publici. Ea are personalitate juridică, sigiliu

propriu și este condusă de un colegiu director format dintr-un președinte, un vicepreședinte și 3-5 membri. Colegiul director este ales de adunarea generală a membrilor camerei, pentru un mandat de 3 ani¹.

Colegiul director are următoarele atribuții:

- a) primește cererile solicitanților pentru ocuparea posturilor de notari publici, împreună cu documentația necesară, pe care le înaintează Consiliului Uniunii cu cel puțin 10 zile înainte de data stabilită pentru concurs, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege;
- b) primește contestațiile formulate împotriva rezultatelor concursului și le înaintează Consiliului Uniunii;
- c) întocmește recomandările și confirmările prevăzute de regulament privind îndeplinirea condițiilor legale pentru numirea notarului public și înregistrarea biroului notarial;
- d) primește certificatul de înregistrare a biroului notarial, eliberat de primul grefier al curții de apel, și îl comunică de îndată Consiliului Uniunii și compartimentului de specialitate din Ministerul Justiției;
- e) avizează cererile de angajare a notarului stagiar de către notarul public și verifică semestrial stadiul pregătirii și al formării profesionale a notarilor stagiați;
- f) soluționează sesizările împotriva notarilor publici și propune, după caz, luarea măsurilor legale și statutare;
- g) delegă, în cazurile prevăzute de lege și de regulament, un notar public, cu acordul acestuia, din aceeași circumscripție, care să asigure funcționarea unui birou notarial pentru îndeplinirea actelor ce sunt de competența teritorială a aceluși birou;
- h) avizează cererile notarilor publici de schimbare a sediilor birourilor lor în cadrul aceleiași circumscripții și face recomandări Consiliului Uniunii de avizare a cererilor de schimbare a sediilor în circumscripția altor judecătoria;
- i) reprezintă camera în relațiile cu terții, prin președinte, iar în lipsa acestuia, prin vicepreședinte;
- j) difuzează Buletinul notarilor publici; aduce la cunoștința notarilor publici din circumscripția sa măsurile privind unificarea practicii notariale;
- k) exercită acțiunea disciplinară împotriva notarilor publici;
- l) în vederea exercitării controlului profesional desemnează notarii publici care vor verifica birourile notariale din circumscripție o dată pe an;
- m) desemnează biroul notarial din circumscripția fiecărei judecătoria, care va ține opusul de evidență a procedurilor succesoriale înregistrate în întreaga circumscripție teritorială, registrul de renunțări la succesiune și care primește sesizările secretarilor consiliilor locale pentru deschiderea procedurilor succesoriale, cu excepția municipiului București și a altor circumscripții în care se va stabili ca aceste registre să fie păstrate la cameră;
- n) stabilește modul de repartizare a cauzelor succesoriale vacante;
- o) stabilește organigrama secretariatului, schema de funcții și de salarizare, precum și condițiile de angajare a personalului de specialitate și administrativ;
- p) prezintă adunării generale rapoarte privind modul în care au fost realizate veniturile și cheltuielile prevăzute în bugetul camerei și informează în acest sens birourile notariale;
- q) asigură, prin personalul de specialitate și administrativ, efectuarea lucrărilor de personal, a dosarelor de pensie, concedii și alte drepturi de asistență socială privind personalul angajat al camerei;
- r) îndeplinește orice alte atribuții prevăzute de lege, de regulament și de prezentul statut.

Adunarea generală a camerei are următoarele atribuții principale:

- a) alege pentru un mandat de 3 ani colegiul director compus din președinte, vicepreședinte și 3-5 membri și stabilește indemnizația acestora;
- b) îi alege și îi revocă pe membrii colegiului director, pe reprezentantul camerei și pe supleantul acestuia în Consiliul Uniunii;
- c) stabilește anual numărul notarilor stagieri din circumscripția sa și condițiile de încheiere a contractului individual de muncă, la propunerea colegiului director;
- d) propune Consiliului Uniunii numărul notarilor publici din circumscripția fiecărei judecătoria din raza sa de activitate, precum și actualizarea anuală a acestuia, potrivit criteriilor prevăzute la art. 20 lit. I) din statut și la art. 26 lit. c) din lege;
- e) alege Comisia de cenzori a camerei și stabilește indemnizația cenzorilor;
- f) aprobă bugetul anual și raportul comisiei de cenzori și de descărcare de gestiune;
- g) îi alege și îi revocă pe reprezentantul camerei și pe supleantul acestuia în Consiliul de disciplină al Uniunii;
- h) îi alege și îi revocă pe reprezentantul camerei și pe supleantul acestuia în Consiliul de administrație al Casei de Asigurări a Notarilor Publici;
- i) analizează anual activitatea colegiului director;
- j) îndeplinește orice alte atribuții prevăzute de lege, de regulament și de statut.

Adunarea generală se întrunește trimestrial în ședință ordinară și, ori de câte ori este nevoie, în ședință extraordinară, la convocarea președintelui colegiului director, la cererea unei treimi din numărul membrilor săi sau la solicitarea Consiliului Uniunii. Ea este legal constituită în prezența majorității membrilor săi și adoptă hotărâri cu majoritatea voturilor celor prezenți.

Statutul Uniunii Naționale a Notarilor Publici determină și atribuțiile președintelui Colegiului director și ale reprezentantului camerei în Consiliul Uniunii (art. 39-40 din Statut).

Notarii publici din România se constituie în Uniunea Națională a Notarilor Publici¹. Ea reprezintă o organizație profesională cu personalitate juridică. Uniunea Națională a Notarilor Publici are ca principal deziderat „asigurarea condițiilor necesare pentru perfecționarea profesională a notarilor publici și pentru întărirea autorității instituției notarului public” [art. 8 alin. (1) lit. e) din Statutul Uniunii Naționale a Notarilor Publici].

Organele de conducere ale Uniunii sunt: Congresul notarilor publici, Consiliul Uniunii, Biroul executiv al Consiliului Uniunii și Președintele. Congresul este constituit din toți membrii Uniunii. El lucrează valabil în prezența majorității membrilor săi și adoptă hotărâri cu votul majorității celor prezenți.

Congresul² notarilor publici se întrunește în sesiune o dată la trei ani și în sesiune extraordinară la cererea Consiliului Uniunii sau a camerelor, dacă acestea reprezintă cel puțin o treime din numărul notarilor publici. El are următoarele atribuții:

- a) adoptă Statutul Uniunii și completările sau modificările ce i se aduc;
- b) adoptă Codul deontologic al notarului public și completările sau modificările ce i se aduc;
- c) aprobă Statutul de organizare și funcționare a Casei de Asigurări a Notarilor Publici și completările și modificările ce i se aduc;
- d) verifică îndeplinirea condițiilor prevăzute de statut pentru notarii publici desemnați ca reprezentanți ai camerelor în Consiliul Uniunii și în Consiliul de disciplină și constată incompatibilitățile, după caz; după verificare, validează în bloc reprezentanții în Consiliul Uniunii și în Consiliul de disciplină;
- e) alege președintele și vicepreședinții dintre reprezentanții desemnați de Camere;

- f) alege Comisia de cenzori a Uniunii;
- g) alege președintele Casei de Asigurări a Notarilor Publici;
- h) stabilește plafonul cotelor de contribuție a notarilor publici la camere și Uniune;
- i) analizează și aprobă raportul de activitate al Consiliului Uniunii;
- j) analizează și aprobă raportul de activitate al comisiei de cenzori;
- k) ratifică între congrese completările și modificările aduse statutului de către Consiliul Uniunii ca urmare a hotărârilor camerelor;
- l) adoptă însemnele Uniunii;
- m) îndeplinește orice alte atribuții date în competența sa prin lege, regulament sau statut (art. 16 din Statut).

Potrivit art. 28 din Legea nr. 36/1995 Consiliul Uniunii Naționale a Notarilor Publici este constituit din câte un membru titular reprezentant al fiecărei camere a notarilor publici. Președintele și vicepreședinții sunt aleși dintre membrii titulari ai Consiliului Uniunii numai prin vot secret.

Consiliul Uniunii se întrunește trimestrial și ori de câte ori este convocat de președinte. El își desfășoară activitatea cu participarea a 2/3 din membrii săi și adoptă hotărâri cu majoritatea voturilor exprimate.

Principalele atribuții ale Consiliului Uniunii sunt prevăzute în art. 28 din Legea nr. 36/1995 și se referă la:

- a) propune ministrului justiției numirea, suspendarea, revocarea ori încetarea calității de notar public;
- b) propune ministrului justiției numărul necesar al birourilor de notari publici și condițiile de desfășurare a examenelor de notari publici;
- c) stabilește, cu aprobarea ministrului justiției, onorariile minimale pentru serviciile prestate de notarii publici;
- d) aprobă cotele de contribuție ale birourilor notarilor publici la cameră și ale camerelor la Uniunea Națională a Notarilor Publici;
- e) reprezintă Uniunea Națională a Notarilor Publici în raporturile cu terții, pe plan intern și internațional.

Menționăm că art. 28 alin. (2) din Legea nr. 36/1995 îndreptățește Consiliul Uniunii să îndeplinească și alte atribuții prevăzute de lege sau de regulament. Unele atribuții ale Consiliului Uniunii sunt determinate însă și prin Statutul Uniunii Naționale a Notarilor Publici din România. Aceste atribuții sunt precizate în art. 19 din Statut. Constatăm o extindere a atribuțiilor Consiliului Uniunii prin intermediul dispozițiilor statutare, deși legea legitimează stabilirea acestora numai la nivel „de lege sau de regulament” [art. 28 alin. (2) lit. f) din Legea nr. 36/1995].

Consiliul Uniunii constituie și următoarele comisii permanente:

- a) Comisia pentru stabilirea numărului notarilor publici, a numărului notarilor stagiați și a tarifului onorariilor minimale pentru serviciile prestate de notarii publici;
- b) Comisia de învățământ și formare profesională a notarilor publici;
- c) Comisia de control al activității notarilor publici, de unificare a practicii notariale și de aplicare unitară a legii;
- d) Comisia de organizare a colaborării interne și externe;
- e) Comisia de disciplină, mediere și deontologie profesională;
- f) Comisia de pregătire a congreselor și reuniunilor cu caracter științific;
- g) Comisia pentru activitatea financiară, statistică și logistică.

Statutul legitimează Consiliul să înființeze și alte comisii speciale [art. 23 alin. (2) din Statut].

Componența comisiilor permanente se stabilește de Consiliul Uniunii pe baza acordului prealabil al notarilor publici propuși, urmărindu-se, pe cât posibil, ca

membrii fiecărei comisii să fie desemnați astfel încât să fie reprezentate toate camerele. Comisiile permanente își desfășoară activitatea continuu pe baza unor norme proprii aprobate de Consiliul Uniunii.

În cadrul Uniunii Naționale a Notarilor Publici funcționează și o casă de asigurări pentru garantarea responsabilității civile a notarilor publici. Statutul Casei de Asigurări este aprobat de Uniunea Națională a Notarilor Publici.

Biroul executiv se compune din președinte, cei doi vicepreședinți și doi membri aleși de Consiliul Uniunii. El se întrunește în ședință ordinară o dată pe lună, iar în ședințe extraordinare ori de câte ori este necesar. Menționăm doar că biroul executiv are atribuții care vizează: asigurarea activității permanente a Consiliului; întocmirea proiectelor de documente ce vor fi prezentate spre dezbateră și aprobare Consiliului Uniunii; întocmirea proiectului tarifului minimal de onorarii; aducerea la îndeplinire a hotărârilor Consiliului Uniunii etc.¹.

Președintele Uniunii are următoarele atribuții principale:

- a) reprezintă Uniunea în raporturile cu autoritățile publice din România, cu organizațiile guvernamentale și neguvernamentale, cu cele profesionale și cu alte persoane juridice, iar în plan extern, cu organizațiile naționale și internaționale ale notarilor publici și oriunde va fi invitat oficial în calitate de președinte al Uniunii;
- b) angajează personalul de specialitate și administrativ al Uniunii;
- c) convoacă și conduce ședințele Consiliului Uniunii și ale Biroului executiv al acestuia;
- d) ordonă cheltuielile bugetare ale Uniunii; președintele poate delega această atribuție unuia dintre vicepreședinți;
- e) comunică notarilor publici, prin intermediul camerelor, toate actele cu caracter normativ adoptate de Consiliul Uniunii și, după caz, de Biroul executiv;
- f) în absență, președintele este înlocuit de unul dintre vicepreședinți pe care îl desemnează în acest scop; în lipsa unei astfel de desemnări, atribuțiile președintelui vor fi preluate de vicepreședintele mai în vârstă.

2. Organizarea și evidențele biroului notarial

Biroul notarial reprezintă structura organizatorică de bază a activității notariale. Este locul unde se prestează activitatea notarială. De aceea, legea impune obligații privitoare la organizarea și funcționarea birourilor notariale.

Potrivit art. 36 alin. (2) din Legea nr. 36/1995, biroul notarial trebuie să dețină spații corespunzătoare pentru desfășurarea activității. De asemenea, același text impune obligația afișării numelui notarului public sub care a fost înregistrat biroul, iar în caz de asociere, numele stabilit prin contractul de societate civilă.

Legea reglementează și situația juridică a notarilor asociați. Astfel, în cazul în care în cadrul biroului funcționează mai mulți notari publici asociați, fiecare își exercită personal profesiunea și răspunde individual pentru activitatea sa (art. 37 din Regulament). Prin urmare, în mod firesc notarii publici desfășoară o activitate proprie și răspund tot astfel pentru actele îndeplinite. Răspunderea individuală, la care se referă art. 37 din Regulament, poate fi determinată de încălcarea obligațiilor profesionale ale notarului în cauză. Raporturile civile dintre notarii asociați sunt supuse regimului juridic al contractelor de societate civilă.

Notarul public poate încheia și contracte de muncă cu unul sau mai mulți secretari, precum și cu alt personal auxiliar [art. 38 alin. (1) din Regulament]. Aceste contracte sunt cârmuite de regulile dreptului muncii. De asemenea, notarul public poate încheia și contracte civile cu colaboratori externi.

Biroul notarului public funcționează în toate zilele lucrătoare. Notarul public

trebuie să asigure posibilitatea efectuării serviciului notarial și în afara orelor de program, în acele cazuri ce reclamă urgență.

Pentru funcționarea corespunzătoare a biroului notarial este obligatorie și organizarea unei evidențe riguroase. Aceasta este necesară atât pentru conservarea și materializarea activității notariale, cât și pentru exercitarea controlului profesional prevăzut de lege.

În acest sens, art. 40 din Regulament impune obligativitatea organizării următoarelor registre:

- a) registrul general;
- b) opisul registrului general;
- c) registrul de succesiuni;
- d) opisul succesiunilor;
- e) registrul special de renunțări la succesiune;
- f) opisul renunțărilor la succesiune;
- g) registrul de termene succesoriale; h) registrul de depozite;
- i) registrul de proteste;
- j) registrul de consultații juridice notariale;
- k) registrul de traduceri;
- l) registrul de corespondență.

Toate evidențele menționate mai sus se țin separat în ipoteza organizării unui sediu secundar al biroului notarial.

În registrul general se înregistrează toate lucrările notariale, cu excepția celor privind procedura succesorală, primirile în depozit de înscrisuri, documente și valori, precum și protestele. Fiecare lucrare va avea un număr distinct de înregistrare, înscrisurile autentice sunt înregistrate separat după obiectul lor; ele vor avea un număr special de autentificare.

Opisul registrului general are ca scop consemnarea numelui și prenumelui tuturor părților ce au figurat în actul notarial. Această consemnare se face în ordine alfabetică. În registrul de succesiuni se înregistrează toate dosarele succesoriale. Pentru evitarea unei duble proceduri succesoriale este obligatorie verificarea din oficiu a existenței unui alt dosar cu același obiect. Poziția din registrul succesoral se încheie doar la finalizarea procedurii prin eliberarea certificatului de moștenitor, în caz de suspendare a procedurii sau în alte cazuri de închidere a procedurii succesoriale. În caz de repunere pe rol se face o nouă înregistrare a dosarului.

Opisul succesoral are o finalitate asemănătoare cu cea a opisului registrului general. În el se evidențiază, așadar, numele și prenumele autorului succesiunii, precum și numărul de înregistrare al dosarului. Un opis de evidență a procedurilor succesoriale se ține la biroul notarial desemnat de colegiul director al camerei notarilor publici. Această evidență se realizează doar în cazul în care în circumscripția teritorială a unei judecătoria funcționează mai multe birouri notariale, în registrul de renunțări la succesiune se consemnează toate declarațiile de renunțare, precum și cele de acceptare sub beneficiu de inventar. Opisul renunțărilor la succesiune cuprinde numele și prenumele persoanelor care au făcut declarațiile menționate anterior (inclusiv cele de acceptare sub beneficiu de inventar). Aceste documente se țin de un singur birou notarial pentru întreaga circumscripție teritorială a unei judecătoria în care defunctul și-a avut ultimul domiciliu.

Registrul de termene succesoriale evidențiază ședințele și soluțiile adoptate în cauzele succesoriale. Regulamentul cuprinde dispoziții importante privitoare la înregistrările din registrul de termene succesoriale. Astfel, certificatele de moștenitor au un număr evidențiat în ordinea soluționării cauzelor. La sfârșitul fiecărei luni

secretarul biroului notarial înscrie în registrul de termene succesore situația dosarelor existente pe rol, a celor rezolvate, cu soluțiile date, taxele și onorariile stabilite, precum și cauzele rămase nesoluționate (art. 46).

Un registru important este registrul de depozite. El cuprinde mențiuni referitoare la înscrisurile, documentele și valorile precizate în procesul-verbal de inventariere a bunurilor succesore și pe care notarul public a încuviințat să le păstreze în biroul său.

Registrul de proteste evidențiază „zilnic și în ordinea datei efectele de comerț prestate cu efectuarea mențiunilor cerute de lege” (art. 48 din Regulament).

Toate consultațiile juridice acordate se înregistrează în registrul corespunzător de consultații. În cazul consultațiilor scrise se păstrează și o mapă specială cu câte un exemplar al acestora (art. 49 din Regulament).

Notarii publici care folosesc traducători angajați cu contract de muncă sunt obligați să țină și un registru de traduceri.

În registrul de corespondență se consemnează corespondența oficială a notarului public, alta decât cea înregistrată în alte registre.

Regulamentul consacră și unele principii generale privitoare la modul de realizare a înregistrărilor ce trebuie făcute în evidențele biroului notarial. Astfel, înainte de utilizare, toate registrele vor fi numerotate, sigilate și semnate de notarul public. În acest sens se încheie și un proces-verbal pe prima pagină a registrului. La terminarea registrului sau anului calendaristic se întocmește un proces-verbal de închidere a registrului (sub ultima înregistrare).

Toate înregistrările se fac în momentul și în ordinea obligatorie a primirii lucrărilor [art. 53 alin. (1) din Regulament]. Regulamentul determină și modul de remediere a erorilor de înregistrare. Acestea „se îndreaptă fără a se șterge vechiul text, peste care se trage o linie, astfel ca acesta să poată fi citit”.

În afara registrelor prevăzute de art. 40 din Regulament, fiecare birou notarial este obligat să organizeze mape cu actele întocmite. Actele autentice se păstrează în mape de câte 50 de acte împreună cu documentația necesară (actele care au stat la baza autentificării). Celelalte se păstrează în mape de câte 100 de acte.

O mapă specială trebuie să cuprindă certificatele de moștenitor. La fiecare certificat de moștenitor se va atașa și încheierea finală a procedurii succesore (întocmită în două exemplare, unul păstrându-se în dosarul succesoral).

În conformitate cu prevederile Regulamentului, fiecare birou notarial este obligat să organizeze depozitarea și conservarea arhivei. Evidența și arhivarea actelor notariale prezintă o importanță particulară. Ea face posibilă conservarea actelor notariate și permite realizarea unui control adecvat asupra acțiunilor desfășurate în cadrul fiecărui birou notarial. Evidența actelor notariale prezintă importanță și pentru părți. Acestea pot să consulte actele notariale și să solicite un duplicat în caz de pierdere sau dispariție a actului propriu.

Datorită rolului și importanței sale, art. 102 din Legea nr. 36/1995 dispune că arhiva activității notariale este proprietatea statului.

2. Natura juridică a biroului notarului public și a activității notariale

Sub imperiul vechii organizări notariale s-a considerat, de majoritatea autorilor, că notariatul de stat este un organ al administrației de stat¹. S-a argumentat că relevant într-o asemenea caracterizare este faptul că activitatea notarială nu are un caracter jurisdicțional, iar „controlul și îndrumarea activității notariale aparține Ministerului Justiției, ca organ central al administrației publice”².

În mod izolat s-a acreditat și opinia potrivit căreia notariatul are o competență jurisdicțională și face parte din sistemul organelor jurisdicționale³. Această opinie a rămas izolată în literatura noastră de specialitate și ea a constituit mai degrabă ecoul unei soluții jurisprudențiale. O atare calificare este contrară atribuțiilor și naturii activității notariale. În sistemul legislației anterioare organele notariale nu puteau fi incluse decât în sistemul organelor cu atribuții administrative.

Noua reglementare a activității notariale diferă fundamental de vechea structură notarială. În prezent notarii publici sunt organizați în birouri notariale, iar titularul acestuia nu este funcționar de stat; notarul public exercită atribuțiile unei profesii liberale.

Biroul notarial se înfățișează ca o instituție de drept privat, iar nu ca un organ al administrației de stat. El are un caracter autonom, independent față de toate celelalte autorități publice. Această autonomie rezultă, în termeni neechivoci, din dispozițiile Legii nr. 36/1995.

Potrivit art. 3 din Legea nr. 36/1995: „Notarul public este investit să îndeplinească un serviciu de interes public și are statutul unei funcții autonome”. Dispozițiile citate pot determina natura juridică atât a birourilor, cât și a activității notariale. Cu toate că legea se referă la statutul notarului public, care exercită o funcție autonomă, aceeași calificare trebuie atribuită și biroului notarial. Autonomia biroului notarial decurge, în mod evident, din noul statut al notarului public.

Biroul notarial și titularul acestuia sunt independenți față de orice altă autoritate publică. În opinia noastră considerarea biroului notarial ca un organ administrativ ar fi o eroare. Este adevărat că activitatea notarială se organizează sub controlul Ministerului Justiției. Avem în vedere, în primul rând, atribuțiile Ministerului Justiției privitoare la evidența birourilor de notari publici, stabilirea numărului de notari publici și al birourilor în care aceștia își desfășoară activitatea, numirea, suspendarea, revocarea ori încetarea calității de notar public. Majoritatea acestor atribuții se îndeplinesc de Ministerul Justiției la propunerea Consiliului Uniunii Naționale a Notarilor Publici. În al doilea rând, ministrul justiției poate ordona controlul activității notarilor publici prin inspectori generali de specialitate.

Existența unui control asupra activității notariale ar putea acredita ideea unei subordonări administrative și a unei dependențe a birourilor notariale față de organele Ministerului Justiției. De altfel, *expressis verbis*, art. 99 din Legea nr. 36/1995 se referă la controlul „profesional administrativ” al activității notarilor publici. Totuși, potrivit art. 101 alin. (1) din Legea nr. 36/1995: „Controlul profesional administrativ se exercită de către Uniunea Națională a Notarilor Publici prin consiliul său de conducere”. Acest control este integral și vizează atât aspectele organizatorice, cât și „calitatea actelor și lucrărilor încheiate de notarii publici”. Rezultă, așadar, că sarcina de exercitare a controlului „profesional administrativ” revine doar Uniunii Naționale a Notarilor Publici. De altfel, observăm că art. 101 alin. (3) din Legea nr. 36/1995 vizează generic „controlul activității notarilor publici” (ordonat de ministrul justiției), iar nu controlul „profesional administrativ”.

Aceleași sintagme - controlul activității și controlul profesional administrativ - sunt folosite de legiuitor și în Regulamentul de punere în aplicare a Legii notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995. Referindu-se la controlul exercitat de ministrul justiției, art. 113 din Regulament statuează că el privește, în principal, respectarea legii în activitatea profesională a notarilor publici, ținerea corectă a registrelor, conservarea arhivei, precum și conduita notarului public în îndeplinirea atribuțiilor sale.

Din enunțarea principiilor de mai sus rezultă că legea reglementează un con-

trol profesional administrativ în cadrul unei profesii liberale și un control de legalitate, acesta din urmă fiind exercitat de organele Ministerului Justiției. Organizarea prin lege a controlului menționat nu implică, cu necesitate, existența unor raporturi de subordonare strict administrativă. Notarul, la fel ca și judecătorul, este independent, în realizarea activității sale, și se supune numai legii.

Controlul este determinat de importanța funcției realizate de notarul public. Sub acest aspect reglementarea actuală consacră concepția conform căreia activitatea notarială este una de interes public. Soluția rezultă dintr-o multitudine de dispoziții legale, dintre care cea mai semnificativă este consacrată în art. 3 din Legea nr. 36/1995, text ce se referă la îndeplinirea de către notar a unui „serviciu de interes public”. O conotație asemănătoare are și dispoziția înscrisă în art. 4 din Legea nr. 36/1995. Potrivit textului amintit: „Actul îndeplinit de notarul public, purtând sigiliul și semnătura acestuia, este de autoritate publică și are forța probantă prevăzută de lege”.

Prin urmare, actele îndeplinite de notar au trăsăturile constitutive ale celor de „autoritate publică”. Această împrejurare rezultă și din acele dispoziții legale care sunt de natură să protejeze activitatea notarială și să-i garanteze prestigiul caracteristic unei funcții publice. Printre aceste dispoziții legale menționăm pe cele referitoare la: investirea în funcție a notarilor publici și depunerea jurământului prevăzut de lege; statutul notarilor publici; evidența și arhiva activității notariale. Astfel, deși notarul public exercită o profesie liberală el este investit în funcție de ministrul justiției, la propunerea Consiliului Uniunii Naționale a Notarilor Publici. În ceea ce privește statutul notarului public, art. 31 din Legea nr. 36/1995 dispune că „notarii publici nu pot fi cercetați, percheziționați, reținuți, arestați sau trimiși în judecată penală sau contravențională fără avizul ministrului justiției, pentru fapte săvârșite în legătură cu exercițiul activităților profesionale”.

În considerarea actelor îndeplinite de notarii publici, legea impune și unele exigențe riguroase privitoare la evidențele birourilor notariale și la arhiva acestora. Am prezentat anterior evidențele biroului notarial. Ne limităm, în acest context, să precizăm că legea impune și organizarea unei evidențe financiar-contabile pentru activitatea desfășurată de biroul notarial (art. 36 din Regulament). De asemenea notăm că, potrivit art. 102 din Legea nr. 36/1995 arhiva activității notariale este „proprietatea statului”.

Dispozițiile și regulile analizate în rândurile precedente ne oferă panorama unei instituții juridice specifice. Pe de o parte, din punct de vedere organizatoric, ne aflăm în prezența unei structuri - biroul notarial - constituite pe principii private, determinate de necesitatea organizării unei profesii liberale. Dar, pe de altă parte, activitatea desfășurată de biroul notarial este una de autoritate publică. Legea nr. 36/1995 conține doar o precizare generică privitoare la caracterul de „autoritate publică” a actului îndeplinit de notarul public. Activitatea notarială se materializează, în esență, în actele îndeplinite de notarul public. Prin urmare, în mod incontestabil, activitatea notarială are aceeași natură; ea este o activitate „de autoritate publică”.

O întrebare stăruie însă și sub imperiul noii reglementări: activitatea notarială este de natură administrativă sau judiciară? Activitatea notarială este esențial-mente necontencioasă¹. Un atare caracter a fost recunoscut, în mod constant, în literatura noastră de specialitate, chiar și procedurii succesoriale notariale².

Activitatea notarială nu poate fi considerată ca fiind de natură judiciară sau jurisdicțională. Într-adevăr, de natura activității de jurisdicție este existența unei pretenții, deci a unui litigiu între părți cu interese contrare și a unei hotărâri care soluționează diferendul cu autoritatea caracteristică lucrului judecat. Or, nici unul din

atributele menționate nu se regăsesc în cadrul actului notarial. Este, prin urmare, evident că notarul nu pronunță dreptul; el aplică normele juridice în cadrul unor proceduri specifice și având esențialmente un caracter necontencios³.

Sub aspectul conținutului, actele notariale au un caracter special; ele păstrează unele din caracteristicile actului administrativ, fiind acte de autoritate. Specificul actelor notariale rezidă în faptul că aceste acte de autoritate se emit de către o instituție de drept privat. Tocmai de aceea și alți autori remarcă că funcția de notar public are un caracter dublu, notarul public fiind „pe de o parte, titular al unui serviciu de interes public și, pe de altă parte, un liber profesionist”¹. În dreptul francez notarul public este considerat ca un „ofițer public”².

III. Competența în materie notarială

1. Precizări prealabile

Prin competență, în general, se desemnează capacitatea unui organ sau a unor persoane de a soluționa o anumită problemă. În materie notarială, competența determină cererile și procedurile specifice ce intră în atribuțiile unui birou notarial. Legea nr. 36/1995 consacră un întreg capitol (II) competenței notariale. Observăm, în cuprinsul acestui capitol al legii, unele inconsecvențe terminologice. Astfel, capitolul II este intitulat: „Competența notarilor publici”, iar unele texte se referă la competența notarului public [ari 10 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 36/1995]; există și unele texte care se referă la competența biroului notarial [art. 10 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 36/1995]. Pe de altă parte, art. 11 din Legea nr. 36/1995 reglementează procedura soluționării conflictelor de competență dintre „birourile” notarilor publici.

Competența se raportează, în știința dreptului procesual civil, îndeosebi, la organele chemate să soluționeze cereri sau litigii, iar nu la persoanele care alcătuiesc autoritățile publice respective. De aceea, ar fi fost normal ca legiuitorul să se refere în mod consecvent la competența birourilor notariale.

Totuși, constatăm că art. 13 din Legea nr. 36/1995 determină, astfel cum este firesc, competența notarială a „misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale României”, iar nu a agenților consulari. În schimb, art. 12 din Legea nr. 36/1995 reglementează competența secretarilor consiliilor locale.

Birourile notarilor publici au o competență generală în materia actelor notariale¹. Această competență se delimitează de atribuțiile organelor jurisdicționale datorită caracterului necontencios² al cererilor ce se adresează birourilor notariale.

Legea reglementează însă și o competență teritorială excepțională (art. 10 din Legea nr. 36/1995). În continuare vom examina principalele forme ale competenței notariale. Oe asemenea, vom prezenta și competența organelor administrative și a misiunilor diplomatice în materie notarială.

2. Competența generală a birourilor notariale

Legea nr. 36/1995 determină, în art. 8, atribuțiile generale ale notarului public. Textul se referă la competența generală a notarilor publici, dar include și unele cazuri de competență teritorială excepțională.

Cazurile de competență generală a birourilor notariale se referă la:

- redactarea înscrisurilor cu conținut juridic;
- autentificarea înscrisurilor redactate de notarul public, de parte personal sau de avocat;

- certificarea unor fapte, în cazurile prevăzute de lege;
- legalizarea semnăturilor de pe înscrisuri, a specimenelor de semnătură, precum și a sigiliilor;
- darea de dată certă înscrisurilor prezentate de părți;
- primirea în depozit a înscrisurilor și documentelor prezentate de părți;
- legalizarea copiilor de pe înscrisuri;
- efectuarea și legalizarea traducerilor.

Autentificarea și legalizarea actelor reprezintă atribuțiile cel mai adesea îndeplinite de către notarii publici. Autentificarea înscrisurilor reprezintă în orice sistem de drept activitatea predilectă a notarilor publici¹.

Un alt caz de competență generală este prevăzut în art. 10 din Legea nr. 36/1995. Potrivit acestui text: „Notarii publici dau consultații juridice în materie notarială, altele decât cele referitoare la conținutul actelor pe care le îndeplinesc și participă, în calitate de specialiști desemnați de părți, la pregătirea și întocmirea unor acte juridice cu caracter notarial”.

Legea nr. 36/1995 instituie, în art. 10, următoarele patru cazuri de competență generală excepțională:

- a) procedura succesorală notarială este de competență biroului notarial în circumscripția teritorială a judecătorei în care defunctul și-a avut ultimul domiciliu;
- b) în cazul moștenirilor succesive, moștenitorii pot alege competența oricăruia dintre birourile notariale din circumscripția teritorială a judecătorei în care și-a avut ultimul domiciliu acela dintre autori care a decedat cel din urmă;
- c) actele de protest al cambiilor, biletelor la ordin și cecurilor se fac de biroul notarial din circumscripția teritorială a judecătorei în care urmează a se face plata;
- d) eliberarea duplicatelor și reconstituirea actelor notariale se face de biroul notarial la care se află originalul acestor acte.

Dispozițiile legale privitoare la competența teritorială excepțională ne obligă la unele precizări indispensabile pentru o corectă aplicare a acestora. În primul rând, se cuvine a fi făcută precizarea că doar ultimul caz de competență teritorială este circumstanțiat la un anumit birou notarial (acela în arhiva căruia se află actul). Celelalte cazuri de competență teritorială excepțională se raportează la biroul notarial din circumscripția unei anumite judecătorei. Astfel, în materie succesorală, competența este stabilită în raport de „circumscripția teritorială a judecătorei în care defunctul și-a avut ultimul domiciliu” [art. 10 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 36/1995]. Dar în circumscripția unei asemenea judecătorei se pot afla mai multe birouri notariale. Noi apreciem că procedura succesorală se poate realiza la oricare dintre aceste birouri notariale, deși legea nu prevede în mod expres o atare soluție. Ea poate fi dedusă din rațiunea determinării competenței după criteriul menționat. Într-adevăr, locul ultimului domiciliu al defunctului este și locul deschiderii succesiunii; acesta este locul unde, cel mai adesea, se află și bunurile succesoriale, și aici se pot soluționa complexe probleme privitoare la lichidarea unei moșteniri¹. Or, aceste rațiuni sunt valabile pentru oricare dintre birourile notariale din raza teritorială a judecătorei unde defunctul și-a avut ultimul domiciliu.

În cazul moștenirilor succesive legiuitorul consacră în mod expres posibilitatea alegerii de către moștenitori a competenței „oricăruia dintre birourile notariale din circumscripția teritorială a judecătorei în care și-a avut ultimul domiciliu acela dintre autori care a decedat cel din urmă”.

Aceeași rațiune subzistă și în cazul competenței stabilite în art. 10 lit. c) din Legea nr. 36/1995, privitoare la actele de protest al cambiilor, biletelor la ordin și cecurilor. Prin urmare, competența revine oricăruia dintre birourile notariale din

„circumscripția teritorială a judecătoriei în care urmează a se face plata”.

În toate cazurile, odată sesizat unul din birourile notariale determinate de lege, asupra competenței nu se mai poate reveni.

3. Conflictul de competență

Apariția unor conflicte de competență între birourile notariale reprezintă o posibilitate relativ redusă. Explicația rezidă, în principiu, în caracterul general al atribuțiilor notariale. Totuși asemenea conflicte ar putea apărea mai ales în cadrul procedurii succesorale notariale. De aceea, legiuitorul a reglementat și procedura de soluționare a conflictelor de competență. Această procedură are însă unele particularități față de cea reglementată în dreptul comun (art. 20-22 C.proc.civ.).

În materie notarială, legea reglementează două categorii de conflicte de competență: între birourile notariale din circumscripția aceleiași judecătoriesi și din circumscripția unor judecătoriesi diferite. Dacă birourile notariale în conflict se află în circumscripția teritorială a aceleiași judecătoriesi competența de soluționare a conflictului revine acestei judecătoriesi. În cazul în care birourile notariale sunt situate în circumscripții diferite competența de soluționare a conflictului aparține judecătoriesi în a cărei circumscripție se află biroul notarial cel din urmă sesizat.

Conflictul de competență se soluționează de instanță „la sesizarea părții interesate”. Această regulă este prevăzută în art. 11 alin. (1) din Legea nr. 36/1995. Textul se referă însă doar la conflictul de competență dintre birourile notariale situate în circumscripția teritorială a aceleiași judecătoriesi. Prin această dispoziție procedurală s-a instituit o normă derogatorie de la dreptul comun. În dreptul comun instanța în fața căreia s-a ivit conflictul trebuie să suspende din oficiu orice altă procedură și să înainteze dosarul instanței în drept să hotărască asupra acestuia (art. 21 C.proc.civ.).

Soluția adoptată de legiuitor nu ni se pare cea mai adecvată. Într-adevăr, în practică pot să apară conflicte și în cazurile de competență teritorială excepțională.

Avem în vedere, îndeosebi, posibilitatea apariției unor asemenea conflicte în cadrul procedurii succesorale notariale. Or, în considerarea naturii normelor ce reglementează o atare competență soluția firească ar fi fost consacrarea unui text similar celui prevăzut în art. 21 C.proc.civ., adică a unei dispoziții care să-i confere și notarului public posibilitatea de a sesiza instanța competentă a statua asupra conflictului.

De lege lata, o atare soluție ar putea fi susținută în cazul conflictului dintre două birouri notariale situate în circumscripțiile teritoriale a unor judecătoriesi diferite. Aceasta deoarece art. 11 alin. (2) din Legea nr. 36/1995 nu conține o prevedere similară cu cea prevăzută în primul alineat, situație în care se poate recurge la principiile dreptului comun în materie.

O particularitate a procedurii de soluționare a conflictelor de competență se referă la hotărârea pronunțată de judecătoriesi. În acest sens art. 11 alin. (1) din Legea nr. 36/1995 precizează că *hotărârea judecătoriesi este definitivă*.

Dispozițiile Legii nr. 36/1995 se completează, în mod corespunzător, cu cele ale Codului de procedură civilă (art. 104 din Legea nr. 36/1995). Prin urmare, se vor aplica și în materia analizată prevederile dreptului comun în materie procedurală. Astfel, cererea pentru soluționarea conflictului de competență se soluționează în camera de chibzuire și fără citarea părților (art. 22 alin. final C.proc.civ.). De asemenea, sunt aplicabile și celelalte dispoziții privitoare la conținutul și forma hotărârii judecătoriesi.

4. Competenfa altor organe cu atribuții notariale

4.1. Competența organelor administrației de stat

Potrivit art. 12 din Legea nr. 36/1995, anumite acte notariale pot fi întocmite și de secretarii consiliilor locale ale comunelor și orașelor unde nu funcționează birouri ale notarilor publici. Organele administrative menționate au competența de a îndeplini următoarele acte:

- a) legalizarea semnăturilor de pe înscrisurile prezentate de părți;
- b) legalizarea copiilor de pe înscrisuri, cu excepția înscrisurilor sub semnătură privată.

Categoriile de acte menționate pot fi îndeplinite și de unele „instituții sau agenți economici”, dar numai dacă depunerea lor este necesară la aceste organizații [art. 12 alin. (2) din Legea nr. 36/1995].

4.2. Competența notarială a misiunilor diplomatice și a oficiilor consulare ale României

Misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României pot îndeplini următoarele acte notariale:

- a) redactarea de înscrisuri în vederea autentificării sau legalizării semnăturii;
- b) autentificarea înscrisurilor;
- c) legalizarea sigiliilor și a semnăturilor;
- d) darea de dată certă înscrisurilor prezentate de părți;
- e) certificarea unor fapte;
- f) legalizarea de copii de pe înscrisuri;
- g) efectuarea și legalizarea traducerilor;
- h) primirea în depozit a înscrisurilor și documentelor prezentate de părți;
- i) eliberarea de duplicate de pe actele notariale întocmite de misiunile diplomatice sau oficiile consulare [art. 13 alin. (2) din Legea nr. 36/1995].

Misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României întocmesc acte notariale numai la solicitarea persoanelor fizice având cetățenia română sau a persoanelor juridice române. De la această regulă, legea face excepție în privința actelor notariale prevăzute în art. 13 alin. (2) lit. c), f) și g) din Legea nr. 36/1995. Aceste acte pot fi îndeplinite și la cererea persoanelor fizice și juridice străine, dar numai în măsura în care legile și reglementările statului de reședință nu se opun.

Legea nr. 36/1995 stabilește și principiul conform căruia activitatea notarială a misiunilor diplomatice și oficiilor consulare se realizează „pe baza legii române și a înțelegerilor internaționale la care România este parte, precum și potrivit uzanțelor internaționale”.

Actele notariale se îndeplinesc, în principiu, la sediile misiunilor diplomatice sau oficiilor consulare; ele se pot îndeplini și la bordul navelor sau aeronavelor sub pavilion românesc care se află staționate în raza de activitate a misiunilor diplomatice sau a oficiilor consulare române, precum și la domiciliul cetățeanului român ori în alt loc, dacă acest lucru este prevăzut în convențiile internaționale la care țara noastră și statul de reședință sunt părți sau legea locală nu se opune.

IV. Statutul notarului public

1. Investirea în funcție, suspendarea și încetarea calității de notar public

1.1. Investirea în funcție

Calitatea de notar public se poate dobândi doar de către persoanele care corespund exigentelor profesionale și normelor determinate de lege. În acest sens, art. 16 din Legea nr. 36/1995 dispune că poate dobândi calitatea de notar public doar persoana care întrunește următoarele condiții:

„a) are numai cetățenia română și domiciliul în România și are capacitatea de exercițiu a drepturilor civile;
b) este licențiat în drept - științe juridice - sau doctor în drept;
c) nu are antecedente penale;
d) se bucură de o bună reputație;
e) cunoaște limba română;
f) este apt din punct de vedere medical pentru exercitarea funcției;
g) a îndeplinit timp de 2 ani funcția de notar stagiar și a promovat examenul de notar public sau a exercitat timp de 5 ani funcția de notar, judecător, procuror, avocat sau o altă funcție de specialitate juridică și dovedește cunoștințele necesare funcției de notar public” [art. 16 alin. (1) din Legea nr. 36/1995].

Dispozițiile legale reproduse mai sus evidențiază necesitatea întrunirii cumulative a unor standarde adecvate îndeplinirii funcției de notar public.

Una din condițiile enunțate de textul citat a fost supusă și unui control de constituționalitate. Avem în vedere cerința privitoare la calitatea de licențiat în drept - științe juridice. Dispozițiile art. 16 lit. b) din Legea nr. 36/1995 sugerau posibilitatea ocupării posturilor de notari publici numai de absolvenții facultăților de drept, nu și de cei ai facultăților de drept economic administrativ. Curtea Constituțională nu a reținut o atare interpretare, ci dimpotrivă a considerat că prevederile art. 16 lit. b) din Legea notarilor publici și a activității notariale sunt constituționale numai în măsura în care prin expresia „licențiat în drept-științe juridice” se înțelege absolventul unei facultăți de drept, indiferent de specializare¹.

De asemenea, remarcăm că unele din aceste dispoziții sunt detaliate și în Regulamentul de punere în aplicare a Legii nr. 36/1995. Astfel, de pildă, art. 36 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 36/1995 se referă și la dovada cunoștințelor necesare funcției de notar public. Legea nu stabilește modul în care se poate face o atare dovadă.

Regulamentul precizează însă că pe locurile de notari publici rămase vacante se pot numi „după o prealabilă verificare a cunoștințelor profesionale cei care au îndeplinit timp de 5 ani funcțiile juridice prevăzute la art. 16 lit. g) din lege”. La rândul său, art. 4 alin. (3) din Regulament statuează că verificarea cunoștințelor se efectuează prin concurs organizat de Consiliul Uniunii Naționale a Notarilor Publici. Comisia de concurs este formată din 2 notari publici, cu o vechime de cel puțin 10 ani în activitatea notarială, desemnați de Consiliul Uniunii Naționale a Notarilor Publici și un inspector general notarial numit de ministrul justiției.

Tematica pentru fiecare concurs se stabilește de către Consiliul Uniunii Naționale a Notarilor Publici, împreună cu compartimentul de specialitate notarială din cadrul Ministerului Justiției. Probele de examen vizează domeniile dreptului civil, dreptului familiei, dreptului comercial, dreptului internațional privat, procedurii civile și notariale, precum și dreptului constituțional. Aceste probe se susțin și pentru definitivarea notarilor publici. Precizăm că media minimă de promovare este 7, fără a putea fi mai mică de 5 la oricare dintre disciplinele de concurs.

Procesul-verbal cu rezultatele concursului va fi înaintat spre validare Consiliului Uniunii Naționale a Notarilor Publici. Împotriva rezultatelor concursului sau modului de desfășurare a acestuia candidații nemulțumiți pot înainta contestație în termen de 10 zile de la data afișării rezultatelor la sediile camerelor notarilor publici. Soluționarea contestațiilor este de competența Consiliului Uniunii Naționale a

Notarilor Publici.

Regulamentul determină și un caz de prioritate la numirea în posturile de notari publici. Astfel, potrivit art. 3 din Regulament, la numirea în posturile vacante „au prioritate notarii stagieri care au promovat examenul de notar public, în ordinea mediilor și a opțiunii acestora”. Textul instituie o prioritate neprevăzută de lege și care reprezintă o discriminare inadmisibilă între candidații la numirea în funcție și notarii stagieri¹.

Legea nr. 36/1995 a reglementat și situația notarilor de stat existenți la data intrării în vigoare a acestui act normativ. În acest sens, art. 105 alin. (1) din Legea nr. 36/1995 dispune că, „la cerere, notarii în stat în funcție, foștii notari de stat care au exercitat această funcție timp de 10 ani, cu prestigiu profesional, precum și personalul de specialitate din Ministerul Justiției devin notari publici, cu îndeplinirea condițiilor prevăzute la art. 18. Notarii debutanți devin notari stagieri, dacă sunt angajați într-un birou de notari publici”.

Prin urmare, legea a instituit o normă de favoare pentru foștii notari publici, în considerarea experienței lor profesionale și a necesității garantării dreptului lor la muncă. Tocmai datorită acestui fapt dispozițiile textului citat, precum și celelalte dispoziții conexe au fost criticate pentru neconstituționalitate sub pretext că ele ar introduce o discriminare inadmisibilă între foștii notari publici și cei care urmează să fie numiți după constituirea camerelor notarilor publici și a Uniunii Naționale a Notarilor Publici. De notat că, în acest sens, art. 105 alin. (2) din Legea nr. 36/1995, precizează în mod expres că: „Numirea de notari publici, în afara celor prevăzuți mai sus, se va face după constituirea camerelor notarilor publici și a Uniunii Naționale a Notarilor Publici, în condițiile art. 16-19 și art. 28 din prezenta lege”.

Curtea Constituțională respingând excepția de neconstituționalitate cu care a

- a) candidatul să fie angajat într-un birou notarial;
- b) candidatul să se afle în perioada de stagiu până la promovarea examenului de notar public.

Prima cerință este esențială pentru dobândirea calității de notar stagiar. Potrivit art. 14 alin. (3) din Legea nr. 36/1995 numai „notarul public sau notarii publici asociați, titulari ai unui birou, pot angaja notari stagieri...”. Totuși, este de observat că, potrivit art. 12 din Regulament, numărul de notari stagieri ce pot fi angajați în birourile notariale se stabilește anual de Colegiul director al fiecărei camere a notarilor publici. Neconcordanța dintre cele două texte a fost criticată, pe bună dreptate, în doctrină¹ întrucât restrânge un drept al notarului public titular al unui birou notarial, acela de a putea aprecia în mod liber asupra posibilității de a încadra un notar stagiar.

Condițiile de încheiere a contractului de muncă și formarea profesională a notarilor stagieri se determină de camera notarilor publici. Aceasta are și sarcina de a verifica semestrial stadiul de pregătire și formare profesională a notarului stagiar, precum și modul de îndeplinire a sarcinilor încredințate.

În timpul stagiului, notarul nu poate îndeplini acte juridice importante, ca autentificarea de înscrisuri sau participarea la procedura succesorală. De altfel, art. 21 din Legea nr. 36/1995 limitează activitatea notarului stagiar la următoarele atribuții:

- a) efectuarea lucrărilor de secretariat;
- b) legalizarea copiilor de pe înscrisuri;
- c) legalizarea semnăturii traducătorului;
- d) darea de dată certă înscrisurilor prezentate de părți;
- e) redactarea unor proiecte de înscrisuri cu conținut juridic.

A doua cerință se referă la durata stagiului și la promovarea examenului de

notar public. în acest sens, art. 14 alin. (1) din Regulament precizează că examenul de notar public se organizează anual de Uniunea Națională a Notarilor Publici pentru „notarii stagiați care au împlinit efectiv 2 ani de activitate”. De asemenea, legea instituie obligativitatea prezentării notarului stagiar la examen după efectuarea stagiului. Respingerea sau neprezentarea notarului stagiar la două examene consecutive de notar public, după efectuarea stagiului, atrage încetarea contractului de muncă.

Examenul se susține în condițiile prevăzute de lege pentru notarul public. Comisia de examinare are însă o componență diferită, respectiv: un membru al Consiliului Uniunii Naționale a Notarilor Publici; un inspector general notarial desemnat de ministrul justiției; un cadru didactic universitar în specialitatea drept civil de la una din facultățile de drept din țară, desemnat de consiliul profesoral al facultății și doi notari publici desemnați de Consiliul Uniunii Naționale a Notarilor Publici.

Statutul Uniunii Naționale a Notarilor Publici circumstanțiază unele din condițiile de mai sus și face precizări cu privire la modul de angajare a notarilor stagiați. Astfel, potrivit art. 53 din Statut pot fi notari stagiați doar persoanele care îndeplinesc condițiile expres determinate de lege, fără însă a depăși 5 ani de la data obținerii diplomei de licență.

De asemenea, potrivit art. 55 din Statut notarul stagiar este angajat cu contract de muncă individual, încheiat pe durată determinată cu notarul public. Angajarea se face în urma unei convorbiri pe teme de drept, susținută în fața Colegiului director al Camerei, în prezența notarului public în biroul căruia va fi angajat. În cazul în care sunt mai multe cereri pentru notari stagiați decât numărul aprobat de adunarea generală, soluționarea acestora se va face prin concurs, în condițiile determinate de Colegiul director al Camerei.

1.3. Suspendarea calității de notar public

Cazurile de suspendare din exercițiul funcției de notar public sunt prevăzute în art. 24 din Legea nr. 36/1995. Potrivit acestui text suspendarea operează în următoarele cazuri:

- a) în caz de incompatibilitate;
- b) în cazul aplicării unei sancțiuni disciplinare și în cazul în care împotriva notarului public s-a luat măsura arestării preventive;
- c) în caz de neachitare a obligațiilor bănești profesionale, după 6 luni de la scadența acestora, până la achitarea debitului;
- d) în caz de incapacitate temporară de muncă.

Suspendarea, ca măsură disciplinară, poate fi dispusă pe o perioadă de maximum 6 luni. În cazul arestării preventive măsura suspendării poate dura până la soluționarea cauzei penale. În cazul condamnării definitive și în cazul prevăzut de art. 23 lit. f) din Legea nr. 36/1995 se va dispune excluderea din profesie.

În toate cazurile, suspendarea se dispune de ministrul justiției, la solicitarea Consiliului Uniunii Naționale a Notarilor Publici.

1.4. încetarea calității de notar public

Art. 23 din Legea nr. 36/1995 determină următoarele cazuri de încetare a calității de notar public:

- a) la cerere;
- b) prin pensionare sau în cazul constatării incapacității de muncă;
- c) prin desființarea biroului notarului public, urmată de neexercitarea fără justificare de către titularul acestuia a profesiei, într-un alt birou de notar public, în termen de 6 luni;

- d) prin excluderea din profesie, dispusă ca sancțiune disciplinară;
 - e) în caz de vădită incapacitate profesională, constatată în urma unor inspecții repetate;
 - f) în cazul condamnării definitive pentru săvârșirea cu intenție a unei infracțiuni grave sau care aduce atingere prestigiului profesiei;
 - g) în cazul în care notarul public nu mai îndeplinește condițiile prevăzute de art. 16 lit. a), d) și f) din Legea nr. 36/1995.
- încetarea calității de notar public se constată sau se dispune, după caz, de ministrul justiției.

3. Incompatibilități și interdicții

Cazurile de incompatibilitate¹ sunt prevăzute în mod limitativ în art. 35 din Legea nr. 36/1995. Potrivit acestei norme legale, exercitarea profesiei de notar public este incompatibilă cu:

- a) desfășurarea unei activități salarizate. De la această regulă legea consacră și unele excepții, în sensul că exercitarea profesiei de notar public este compatibilă cu activitatea didactică universitară, cu activitățile literare și publicistice, precum și cu calitatea de deputat sau senator ori cea de consilier în consiliile locale sau județene;
- b) desfășurarea unor activități comerciale, direct sau prin persoane interpuse;
- c) calitatea de asociat într-o societate în nume colectiv, de asociat comanditar în societățile în comandită simplă sau pe acțiuni, administrator al unei societăți cu răspundere limitată, președinte al unui consiliu de administrație, membru al consiliului de conducere, director general sau director al unei societăți pe acțiuni, administrator al unei societăți civile.

În toate cazurile de incompatibilitate prevăzute de art. 35 din Legea nr. 36/1995, funcția de notar public nu mai poate fi exercitată. Sancțiunea care operează în acest caz este suspendarea din exercițiul funcției de notar public, în temeiul art. 24 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 36/1995.

Legea stabilește și cazurile în care notarul nu poate îndeplini unele categorii de acte. Potrivit art. 56 din Legea nr. 36/1995 notarul public nu poate îndeplini acte notariale, dacă:

- a) în cauză sunt părți sau interesați în orice calitate, el, soțul, ascendenții și descendenții lor²;
- b) este reprezentantul legal ori împuternicitul unei părți care participă la procedura notarială.

În cele două situații prevăzute de art. 56 din Legea nr. 36/1995 legiuitorul prezumă lipsa de obiectivitate a notarului public. Primul caz, precizat în textul menționat, este asemănător cu motivul de recuzare al judecătorilor, prevăzut în art. 27 alin. (1) pct. 1 C.proc.civ. Totuși, între aceste texte există o deosebire fundamentală: recuzarea este consacrată prin norme procedurale dispozitive, în timp ce interdicțiile la care ne referim sunt de ordine publică. De altfel, în cazul interdicțiilor prevăzute de art. 56 din Legea nr. 36/1995 legea stabilește, în mod expres, că nerespectarea lor atrage după sine sancțiunea nulității.

Legea nu instituie și „interdicții” asemănătoare cazurilor de recuzare din dreptul procedural comun, cum ar fi: rudenia sau afinitatea (și în alte situații decât cele enunțate anterior). Opinăm că nu se poate susține că ne aflăm în prezența unei lacune legislative. Dimpotrivă, soluția se întemeiază pe caracterul necon-tencios al activităților și procedurii notariale. Prin urmare, chiar dacă una din părți este rudă sau afin cu notarul public (în alt grad de rudenie decât cel precizat în art. 56 din Legea nr.

36/1995) cealaltă parte își poate exprima încrederea în serviciul prestat de notarul respectiv.

3. Drepturile și obligațiile notarului public

3.1. Precizări prealabile

Legea nr. 36/1995 consacră un capitol distinct (Capitolul IV) drepturilor și obligațiilor notarului public. În pofida acestei metode de reglementare legea nu enunță în acest capitol toate drepturile și obligațiile notarului public. Unele drepturi recunoscute notarului sunt precizate și în alte dispoziții normative¹. Pe de altă parte, unele drepturi și obligații sunt precizate în Regulamentul de punere în aplicare a Legii nr. 36/1995. La unele din drepturile și obligațiile notarului public ne-am referit și în paginile anterioare. De aceea, în continuare, vom enunța doar câteva din drepturile și obligațiile cele mai importante.

3.2. Drepturile notarului public

Principalele drepturi ale notarului public sunt precizate în art. 30-34 din Legea nr. 36/1995 și se referă la:

- dreptului notarului public la stabilitate în funcție; el poate fi mutat în altă localitate numai cu acordul său;
- dreptul notarului public la protecție din partea autorităților publice; notarul public nu poate fi cercetat, percheziționat, reținut, arestat sau trimis în judecată penală sau contravențională, decât în condițiile art. 31 din lege (cu avizul ministrului justiției);
- dreptul la onorariu pentru serviciul prestat;
- dreptul la asigurări sociale pe baza contribuției stabilite în condițiile legii.

3.3. Obligațiile notarului public

Obligațiile notarului public sunt prezentate deosebit de sumar în Capitolul II din Legea nr. 36/1995. Una din obligațiile cele mai importante este cea de a păstra secretul profesional.

Notarul public are și obligația de a respecta normele de drept substanțial și procedural aplicabile în materie notarială. El are, de asemenea, îndatorirea de a respecta normele de disciplină inerente serviciului public pe care-l îndeplinește. Aceste obligații de sinteză nu sunt prevăzute în mod expres în Capitolul al II-lea din Legea nr. 36/1995.

Totuși, art. 37 din Legea nr. 36/1995 vizează un aspect particular al obligației de a respecta normele de disciplină profesională. Potrivit acestui text, notarul nu poate absenta mai mult de 5 zile consecutiv, fără a asigura funcționalitatea biroului său. În caz contrar, camera notarilor publici poate delega un alt notar public pentru îndeplinirea atribuțiilor notarului public absent.

O obligație particulară a notarului public este prevăzută în art. 30 din Regulament și are ca obiect modul de realizare a publicității profesionale. În sensul acestei prevederi legale îi este interzis notarului public să-și facă reclamă prin orice mijloace; el poate recurge însă la anunțuri referitoare exclusiv la existența și sediul biroului notarial, programul de lucru și conținutul activității.

Există și alte obligații profesionale ale notarului cum sunt cele privitoare la organizarea unor evidențe și registre, organizarea arhivei și a evidenței financiar-contabile. În esență și în finalul acestor considerații se poate afirma că există mai multe categorii de obligații și care se referă la: raporturile notarului public cu clienții săi, la raporturile dintre notari și la calitatea de agent investit cu autoritate publică.

În fapt, în multe țări există preocupări pentru includerea drepturilor și obligațiilor

ilor notarilor publici într-un cod deontologic¹. Un asemenea cod de deontologie notarială a fost adoptat și în țara noastră și el cuprinde norme deosebit de utile pentru toți notarii și mai ales pentru cei care doresc să îmbrățișeze această carieră profesională. Ne limităm aici să enunțăm doar câteva din regulile cele mai importante statornicite în acest cod. Astfel, potrivit art. 13 din Codul deontologic al notarilor publici:

„întreaga activitate a notarului public trebuie să se întemeieze pe respectarea următoarelor precepte decalogale:

1. Onorează-ți funcția pe care o îndeplinești;
 2. Dacă ai cea mai mică îndoială cu privire la ceea ce faci, abține-te;
 3. Așează adevărul mai presus de orice;
 4. Lucrează cu prudență;
 5. Studiază cu pasiune;
 6. Consiliază cu bună-credință;
 7. Inspiră-te din principiul echității;
 8. Condu-te după lege;
 9. Exerciță-ți profesiunea cu demnitate;
 10. Amintește-ți că misiunea ta este aceea de a evita litigiile dintre oameni".
- Normele amintite sunt fundamentale și ele pot fi sintetizate, într-o formulă de maximă generalitate, în *pasiune profesională, pasiune pentru adevăr, respect față de lege și bună-credință*. Iar aceste norme nu trebuie considerate ca simple formule fără fond, sau axiome doctrinare, ci trebuie aplicate cu rigoare și fermitate de notari, întrucât numai astfel pot fi salvardate drepturile și interesele pe care ei trebuie să le apere și menținut spiritul de confraternitate atât de necesar unei profesii de o incontestabilă utilitate socială. De aceea, nu este exagerată nici opinia potrivit căreia Codul deontologic al notarilor publici ar trebui să constituie probă de verificare a cunoștințelor¹ la concursul de admitere în profesie și la examenele de capacitate.

4. Răspunderea notarului public

4.1. Precizări prealabile

Legislația în vigoare conține prevederi detaliate cu privire la răspunderea disciplinară a notarului public. Ea cuprinde și dispoziții sumare cu privire la incidența răspunderii civile.

Actuala reglementare juridică nu beneficiază de prevederi particulare asupra răspunderii penale a notarului public. Asemenea norme juridice nici nu erau necesare. Prin urmare, în lipsa unor norme derogatorii de la dreptul comun se vor aplica principiile generale ale legislației penale. Se impune însă sublinierea unor aspecte specifice. În primul rând, acțiunea penală nu poate fi exercitată fără avizul ministrului justiției, pentru fapte săvârșite în legătură cu exercițiul activităților profesionale (art. 31 din Legea nr. 36/1995). În al doilea rând, reamintim că săvârșirea unor infracțiuni poate determina, în condițiile art. 23 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 36/1995, eliberarea din funcție a notarului condamnat penal.

Totuși, este de semnalat că doctrina recentă a abordat și problema de a cunoaște dacă notarul public poate fi subiect al unor infracțiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul². Într-o primă opinie s-a susținut că notarul public poate deveni subiect activ al unor asemenea infracțiuni, întrucât acesta realizează un serviciu public, având astfel calitatea de funcționar public³. Asimilarea notarului cu funcționarul public⁴ este după părerea noastră foarte discutabilă în pofida faptului că notarul public îndeplinește un serviciu de interes public.

Intr-adevăr, funcția publică, la care se referă art. 3 din Legea nr. 36/1995, nu

se realizează în cadrul unei instituții sau autorități publice, ci de un liber profesionist care are statutul unei funcții autonome. Pe de altă parte, pentru serviciile prestate notarul public nu este retribuit sau salariat, el fiind îndreptățit să primească un onorariu, ce se stabilește pe baza acordului dintre notar și client, lăsat de ce ne alăturăm opiniei potrivit căreia notarul public nu poate fi subiect activ al infracțiunii de serviciu, cum este cea de luare de mită sau abuz în serviciu¹. Totuși este de remarcat că soluția potrivnică a avut deja ecou în jurisprudența noastră și ea se întemeiază pe dispozițiile art. 147 C.pen.².

O soluție judicioasă ar fi aceea a consacrării exprese a răspunderii penale a notarului public pentru infracțiunile specifice activității sale, astfel cum o face, de pildă, și legiuitorul francez care enunță variantele agravate ale unor infracțiuni atunci când ele sunt comise de notari publici³.

În continuare vom examina principiile răspunderii civile și disciplinare a notarilor publici.

4.2. Răspunderea civilă a notarilor publici

Problema răspunderii civile a notarului public⁴ poate interveni, în practică, în cazuri extrem de rare. Constatarea se întemeiază pe caracterul necontenios al procedurii notariale. Pe de altă parte, majoritatea actelor notariale se îndeplinesc în prezența părților și în conformitate cu voința lor, dacă, bineînțeles, aceasta este conformă cu legea.

Cu toate acestea, legiuitorul a manifestat interes pentru reglementarea răspunderii civile în acele cazuri în care prin activitatea sa notarul ar produce un prejudiciu unei persoane fizice sau juridice. Legea nr. 36/1995 consacră o normă deosebit de importantă în această materie. Ne referim la art. 38 alin. (1) din Legea nr. 36/1995, care dispune că: „Răspunderea civilă a notarului public poate fi angajată, în condițiile legii civile, pentru încălcarea obligațiilor sale profesionale, atunci când acesta a cauzat un prejudiciu”⁵.

Dispoziția normativă reprodusă mai sus este deosebit de explicită. Ea face trimitere la legea civilă. Totuși o întrebare poate stărui: trimiterea la legea civilă trebuie înțeleasă ca fiind făcută la principiile răspunderii civile delictuale sau ale raporturilor juridice pe care le constată și la exercitarea drepturilor și ocrotirea intereselor subiecților de drept care solicită încheierea actelor notariale”. De asemenea, potrivit art. 58 din același Statut: „Răspunderea civilă sau disciplinară a notarului public poate fi angajată în condițiile legii”.